

A mindenkinek szent város

■ KOVÁCS VIKTOR

Evangelikus Hittudományi Egyetem
egyetemi lelkész
E-mail: viktor.kovacs@lutheran.hu

DOI: 10.61894/LP.2024.99.10.4

KŐSZEGHY Miklós: *Jeruzsálem. Egy rejtőzködő város története*. Martin Opitz Kiadó, Budapest, 2024.

Kőszeghy Miklós egyetemi tanár, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Ókortörténeti Tanszékének és az Evangelikus Hittudományi Egyetem Ószövetségi Teológia Tanszékének oktatója átfogó művet publikált *Jeruzsálem – Egy rejtőzködő város története* címmel. A könyv a nagyjából meghatározható alapítástól rajzolja meg a város történetét Kr. u. 70-ig, a heródesi templom és a város (nem első és nem is utolsó) pusztulásáig. Bár ezen időintervallum is igen jelentős (nagyjából ezeröttszáz-ezerhatszáz év), a szerző mégsem elégszik meg ennyivel, és a kötet végén röviden kitekint egészen Palesztina brit protektorátusi idejéig, érintve például a keresztes hadjáratok időszakát, illetve az oszmán birodalmi kort is.

A könyv kronológiai sorrendben halad, és bár két nagy fejezetre oszlik, a kezdetektől a babiloni fogságig, majd onnan egészen a fent említett kitekintés végéig, mégis azt érzem, hogy ez valójában három fejezet. A fent említett kitekintést akár lehetne önálló fejezetként is tekinteni, amely bár terjedelmében elenyésző lenne a többihez képest, mégis sokat elárul a szerző szándékáról, motivációjáról és látásmódjáról, legalább annyit, mint az előző kettő. Kőszeghy nem csupán megírni akarja egy város történetét, hanem önmagát is belehelyezve az olvasóval együtt, elmerülni a Föld bolygó egyik legkülönlegesebb pontjának erőterében, amely „életre szóló kapcsolatot kínál” (298. o.).

Az olvasó már a kötet első lapjain érdekes tapasztalatot szerezhet a szöveg jellegével kapcsolatban. A szerző deklaráltan angolszász típusú ismeretterjesztő nyelvezetet használ, amely ugyan megtartja a tudományos megalapozottságot annak minden tartalmi kritériumával együtt, de nyelvezetében sokkal olvashatóbb, mint amit a klasszikus értelemben vett tudományos nyelvezettől várunk. Ez a választás nem csupán makroszinten, a főszöveg egészére, vagy éppen mikroszinten, a szóhasználatra igaz, hanem mezoszinten is megláttatja magát: irodalmi, sőt popkulturális utalások tarkítják az ősi reliefek, építészeti megoldások és háborús krónikák nagyívű leírásait. Nemcsak történetileg megalapozott, de rendkívül szórakoztató könyvet vehet kezébe az olvasó.

A könyv ilyesfajta merész vállalása nem áll meg a nyelvezetnél. A szerző tudatosan szinte két könyvet írt párhuzamosan. Az egyik a már tárgyalt főszöveg, a másik pedig a jegyzetek. Bőséges lábjegyzetek állnak rendelkezésünkre szinte minden oldalon, ahol kitekintéseket, szakirodalmi utalásokat vagy akár miniexkurzusnak is tekinthető szövegeket találunk, amelyek nem hagynak bennünket kétségben a tudományos megalapozottság felől.

A könyv mozaikszerű képe (a nyelvezeten és a kettősségen túl) a könyv vélelmezett célközönsége korántsem egyértelmű körülhatárolásában is tetten érhető. A szerző lépten-nyomon hangsúlyozza, hogy történész, így Jeruzsálemről történettudományilag értelmezhető szöveget írt. Mégis a bibliai szövegekkel (amelyek nélkül nyilvánvalóan nem lehet Jeruzsálemről beszélni) való bánásmód, illetve a fel-felbukkanó vallástudományi eszmefuttatások biztosítják az olvasót, hogy itt nem „csupán” történelemről van szó, hanem egészen más dimenziók is részt vesznek a rejtőzködő város felfedésében. Kőszeghy tudatosan számol a város szentségével, amely a három nagy monoteista vallás tagjai számára elsődleges kapcsolódás Jeruzsálemhez. Így nemcsak a történelmet kutatók, hanem a vallással, illetve a teológiával foglalkozók is haszonnal forgathatják a kötetet. A szerző közben folyamatosan reflektál a saját szerepére, pozíciójára és viszonyára a várossal és a szöveggel, amely közelebb hozza a témát, befogadhatóbbá teszi.

A könyv eklektikusnak mondható szinte minden tekintetben. Az eklektikusságot ebben az esetben nem elmarasztalóan, hanem csupán leíró fogalomként kell érteni. Sőt bátran állíthatjuk, inkább hasznára, semmint kárára válik a kötetnek.

Teológusszemmel olvasva a kötetet megállapítható, hogy biblikus és írásmagyarázati szempontból is értékelhető műről van szó. Kőszeghy a bibliai szövegeket sajátjaként kezeli, abban az értelemben, hogy a bibliai szakaszok nem csupán történeti forrásként, hanem a szent városhoz tartozó szent szöveggé válnak. A bibliai hivatkozások (igehelyek) csak rövidített formában való közléséből is látszik a szerző és a Biblia természetes kapcsolata.

Teológusként is érheti meglepetés az olvasót, amikor a szerző egy-egy Ószövetségen belüli vagy éppen Újszövetséghez kapcsolható összefüggésre világít rá. Ennek kapcsán volt bennem hiányérzet. A terjedelmes bibliográfia után, a függelékben helyet kaphatott volna a kötetben előforduló bibliai igehelyek mutatója is. Ez nagyban megkönnyítette volna a teológusoknak, igehirdetőknek a kötet kézikönyvszerű (bibliakommentár-jellegű) használatát.

Meg kell említeni a könyvben található három exkurzust, amelyek tovább erősítik a kötet határátlépő attitűdjét. A három szöveg minden tekintetben exkurzus, hiszen mind tematikusan, mind pedig tipográfiailag el van választva a főszövegtől és a jegyzetektől.

Az első exkurzusban (*Exkurzus csak igazán elszántaknak: Izrael és Júda királyainak krónikái*) a szerző egy olyan, a Királyok könyvének szerzői/szerkesztői által hivatkozott krónikáról értekezik, amely elveszett. Ezzel bizonyos értelemben átlépi a kézzelfogható történeti források határát. A második exkurzusban (*Miért éppen Manassé?*) egy olyan szentföldi király kerül górcső alá, aki a régészeti és történeti források alapján is kifejezetten sikeres királynak mondható. Ezzel hatalmas kontrasztban a bibliai szövegek az egyik, ha nem a legrosszabb királynak mondják, kultikus szempontokat tekintve. Kőszeghy ezzel az fejezettel kilép a kanonikus szövegek narratívájából is. Az utolsó – és talán legfontosabb – exkurzus (*Jézus Krisztus és Jeruzsálem*) pedig a nagyhét eseményeit leíró bibliai szövegeket veti össze a történettudományilag és régészeti szempontból igazolható helyszínekkel. Bár egyértelmű, hogy nem romboló szándékkal, hanem történeti őszinteséggel, s ezzel mégiscsak átlépi a mai szent helyek határait. Így Kőszeghy megengedi a spiritualitás és a történeti dimenzió szétválasztását is, pontosan úgy, ahogyan a könyv többi részében azok összeérésével is dolgozik.

A kötet több évtized tudományos munkájának és személyes tapasztalatának eredménye, amin a tudományos igényesség ténye mellett a szerző téma iránti szeretete és elkötelezettsége is érződik. A kötet nem engedi, hogy az olvasó érintetlenül haladjon el a szent város mellett. A *Jeruzsálem – Egy rejtőzködő város története* tartalmaz olvasmányt kínál teológusoknak és történészeknek, vallástudománnyal és Közel-Kelettel foglalkozóknak, tudományos munkát végzőknek és laikusoknak egyaránt.